

Capientscha dil lungatg

Tiarms impurtonts dil svilup dalla capientscha dil lungatg

vegliadetgna	habilitad	explicaziun
sunter la naschientscha	<ul style="list-style-type: none"> - igl affon reconuscha la vusch dalla mumma - igl affon sa differenziar denter lungatg ed autras ramurs 	Igl affon auda gia ils davos meins dalla gravidonza. Perquei enconuscha el gia cuort suenter la naschientscha las vuschs dils geniturs.
ca. 4. tochen 5. meins	<ul style="list-style-type: none"> - igl affon reagescha sin siu num 	
ca. 8. tochen 9. meins	<ul style="list-style-type: none"> - contact visual triangular - emprema capientscha a maun dil context 	Il contact visual triangular, nua ch'igl affon mira alternontamein sin ina causa e sin ina persuna da referiment, ei fetg impurtonts per il svilup dil lungatg. Aschia intimescha igl affon la persuna da contact da dir enzatgei davart in object ni in'activitad. Per capir risguarda igl affon indezis nunlinguistics (mussar, direcziun dall'egliada, situaziun).
ca. 12. meins	<ul style="list-style-type: none"> - capir singuls plaids (ca. 50 plaids) 	
ca. 24. meins	<ul style="list-style-type: none"> - igl affon capescha 200 – 400 plaids 	Igl affon capescha adina dapli noziuns. El entscheiva a capir ils connexs denter ils plaids d'ina construcziun.
ca. 30. meins	<ul style="list-style-type: none"> - igl affon capescha ca. 2'000 plaids - igl affon capescha simplas construcziuns - igl affon capescha era independentamein dalla situaziun - igl affon capescha las damondas tgi?, tgei? e nua? 	Igl affon ei buca pli dependents d'objects reals per capir. Plaids evocheschan maletgs interns.
ca. 3. – 4. onn da veta	<ul style="list-style-type: none"> - igl affon capescha adjectivs ed adjectivs da colurs e preposiziuns - igl affon capescha simplas e cuortas historias 	
ca. 5. – 6. onn da veta	<ul style="list-style-type: none"> - igl affon capescha ca. 9'000 tochen 14'000 plaids - igl affon capescha construcziuns complexas (construcziuns subordinadas, construcziuns passivas, eav.) 	Igl affon capescha explicaziuns, historias ed instrucziuns complexas.

sebasond sin Kannengieser, S. 2009 (versiun scursanida)

Difficultads da capir il lungatg san semussar sin nivel dil plaid, dalla construcziun e dil text. Biars affons che han difficultads da capir il lungatg han miseria da crear maletgs interns. Perquei eis ei gest per quels affons fetg impurtont da transponer aventuras en lungatg, da contemplar cudischs da maletgs e da discuorer surlunder ni d'inventar historias da cuminonza.

Tier difficultads dalla capientscha dil lungatg sin **nivel dil plaid** san affons pertuccai buc attribuir ina muntada correcta ad in plaid udiu ni legiu.

Tut tenor stan da svilup ei gia il scazi da plaids elementar quotidian pertuccaus. Quels affons capeschan buca plaids frequents sco per exempel «suppa» ni «plein».

Pli tard el svilup ein lu mo pli plaids meins frequents pertuccai. Tgei plaids che quei ei variescha fetg tut tenor il camp d'experientscha digl affon. Exempels: caset, pincetta, ...

Plinavon eis ei difficultus per igl affon,

- sche plaids tunan semegliont sco per exempel «neiv» – «seiv». (Igl um vesa la neiv. – Igl um vesa la seiv.)
- sch'in plaid figurescha en in'otra fuorma. (Cumbein ch'igl affon capescha «purtar», capescha el buca «portan».)
- sch'in plaid ni in'expressiun ha pliras muntadas. («Avon scola» sa muntar ton *avon igl edifeci sco avon che la scola entscheiva.*)

Difficultads da capir il lungatg sin **nivel dalla construcziun** vul dir ch'igl affon capescha buc exact las construcziuns, malgrad ch'el enconuscha ils plaids, dils quals las construcziuns secumponan.

La sintaxa sa caschunar malcapientschas (per exempel «ti sas ir a far termagls, suenter che ti has dustau il taglier» – cun l'intenziun d'obedir entscheiva igl affon uss a far termagls. El capescha buca ch'el vess igl emprem duii dustar il taglier.)

Affons cun difficultads da capir il lungatg san per il solit elavurar mo in diember limitau d'informaziuns per construcziun.

Unitads da cuntegn screttas ni discurrendas che consistan da **dapli ch'ina construcziun** – aschinumnai «texts» – ein difficultusas pigl affon,

- perquei che «buc capir» singuls plaids sa caschunar malcapientschas.
- perquei che informaziuns vegnan savens dadas a moda incumpleta, ins sto pia saver «leger denter las lingias».

Indezis pusseivels per difficultads da capir il lungatg tier affons

- Igl affon ei malruasseivels, mida savens ed anetg duront ch'el termaglia libramein.
- Igl affon fa pli bugen termagls persuls ni surpren el giug da rollas ina rolla «metta» sco quella dil pop pign ni dil tgaun. «Termagliar da cuminonza» cun auters affons ei savens difficultus.
- Igl affon separticipescha buc a discuers, per exempel el rudi dalla gruppa da giug. El dat darar risposta e damonda strusch suenter.
- Igl affon rispunda savens a damondas cun «giegie», era sche quei fa negin senn.
- Igl affon damonda savens suenter – per exempel «ha?» ni «tgei?» – sco sch'el udess buc endretg.

- Igl affon para buca da remarcar ch'el ha buca capiu: el fa buca damondas concretas, era sch'el ha evidentamein buca capiu siu visavi.
- Igl affon sa savens buca rispunder a damondas dil mintgadi ni raquenta lu semplamein enzatgei auter.
- Strategia «imitar»: Igl affon mira en gruppas da giug ni en scoletta tgei ch'ils auters fan. Pér lu entscheiva el sez a far enzatgei.
- Igl affon selai «puppergnar» dad auters affons.
- Igl affon sa savens buca far pensums che han negin connex cun la situaziun actuala. Exempel: Suenter haver raquintau dalla fin d'jamna vegn igl affon intimaus dad ir perforsch e pupi. Igl affon sa buca tgei ch'el duei far uss.
- Strategia «plaid-clav»: Igl affon sligia pensums ni rispunda a damondas cun «piclar ora» in plaid ch'el capescha e fa/rispunda aschia sco quei ch'ei para endretg ad el.
- Igl affon ha difficultads da seser ruasseivlamein e tedlar historias. Perquei ch'igl affon capescha buc, vegn el malruasseivels, sesguscha sin la sutga ni disturba.

Tips concrets per promover la capientscha dil lungatg

Segirar l'attenziun digl affon:

- entrar en contact visual e forsa era contact corporal (tuccar il bratsch).
- discuorer cun igl affon mo sin cuorta distanza.
- interromper cuort il giug digl affon, per ch'el sappi tedlar tier.
- en ina grupp: plidentar igl affon singul e directamein (igl affon sesenta buca pertuccaus, sch'il pensum vegn daus all'entira grupp).

Discuorer cunscentamein:

- accentuar ils plaids impurtonts dalla construcziun.
- plidar plaun e clar.
- far construcziuns cuortas e semplas.
- raquintar caussas ella successiun ch'ellas capetan efectivamein (per exempel «ti dostas uss il taglier, suenter astgas ti ir a far termagls»).
- planisar acziuns e transponer quellas comunablamein en lungatg (per exempel «co fagein nus quei?», «tgei duvrein nus per quei?»).
- duvrar bia mimica e gestic.

Transmetter informaziuns buca mo cun il lungatg:

- illustrar connexs e process cun fotografias, maletgs, simbols.

Verificar ch'igl affon ha propi capiu:

- dumandar suenter: «tgei stos ti far?», «nua mein nus ussa?», «tgei savess schabegiar, sche ...»

Datas da contact dil Survetsch logopedic Surselva

Menadra:

Nicole Schneider
Survetsch logopedic Surselva
Via dil Gogn 22a
CH-7130 Glion
e-mail: nicole.schneider@bzs-surselva.ch
tel.: 081 926 25 14

Logopeda responsabla:

Fontaunas, colligaziuns, litteratura

Informaziuns davart igl acquist dil lungatg (Sabrina Disabato ed Ann-Sabine Künzler):

www.kindersprache.ch

Tabella scursanida tenor: Kannengieser, S. (2009): Sprachentwicklungsstörungen. Grundlagen, Diagnostik und Therapie. Urban & Fischer-Verlag Minca.

Occurrenza d'informaziun per mussadras da scoletta a Glion, 06-02-2008. Survetsch logopedic Surselva.